Ч. 176 (12.342). Львів, неділя 10. серпня 1930. [illegible] оплачено ryczałtem. Рік LI.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

Редакция і адміністрація: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. — Конто почт. щадн. 143.322. — Адреса для телеграм: „Діло", Львів. — Головний Редактор приймає від 11—12 год. перед полуднем. — Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ: Місячно 5·00 зол. Чертьрічно 15·00 „ Піврічно 27·50 „ Річно 55·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар. Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол. Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41. „ Друкарні: 29-26. — В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ. — ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Сучасний канібалізм.

Луцьк, 1. серпня 1930.

Л. Толстой, пропагуючи веґетеріянство, дав таке порівнання: „білий" хвалить, що воловяче мясо смачне з сіллю, а дикун, попоївши людського мяса, хвалить, що людське мясо теж з сіллю дуже смачне.

А тепер уявім собі, що ті, які находять добрий смак у мясі людей з сіллю, надумалиб ощасливити світ: створити лігу народів, лігу оборони прав людини, комісії для оборони посолених і готових на бівштекс людських меншостей, пролетарські республики і нарешті уплянувалиб для ощасливлення засуджених на бівштекси Паневропу.

Фальш був би занадто очевидний.

Статті проф. Ґрабського, в яких прилюдно обмірковуються способи, як зісти українців — з сіллю чи без соли; поради Сталіна москалям — приготовляти українців до зїдження поволеньки; подібніж приготування на поживу хорватів у Югославії, українців у Чехословаччині й Румунії, меншостей в Італії і нарешті заходи наших санаторів на „кресах", — цеж ті самі міркування мешканців згаданих островів.

Чим-же тоді, як не найбільшим фальшом сучасної доби є всякі пляни замирення Европи, розвязання питання національних меншостей, створення соціялістичного раю чи благословенної Паневропи?

Є це не тільки найбільшим, але й найогиднішим фальшом 20-го століття.

Що таке національна асиміляція? Винародовлення, нищення народів, масове вбивство.

Знаємо з історії, що малоазійські народи, підбиваючи собі сусідів, іноді цілковито нищили їх. Так робили й жиди в „землі обітованій". Те саме хочуть зробити з нами й панове Ґрабські та їхні ідейні спільники-санатори і московські більшовики та їхні однодумці російські емігранти вважаючи українські землі за свої „обітовані".

Вбивники поодиноких осіб завжди криються з своїми плянами, бо законодавці всіх країн вбивство особи осудили й визначили за нього відповідні кари. Лише масове вбивство народів у формі асиміляції досі залишається не осудженим. І не дивно, бо ті самі, що його доконували, писали для себе закони. Навіть більше, пишуть і тепер спеціяльні закони про найдоцільніше вбивство під асиміляційним сосом — з сіллю чи без соли. А панове Ґрабські навіть „науково" працюють, щоб знайти кращі способи цього вбивання народів.

Канібальство проголошується актом цивілізації, вбивання дитячої душі — вихованням, вбивство народів — доброчинністю.

Мітичний Прокруст, що клав свої жертви на ложе й одним відрубав ноги, а других витягав до довжини цього ложа, ввійшов в історію, як упир, примара, страхіття. А сучасні Прокрусти, що те саме роблять з цілими народами, відрубуючи їм частини душі, чи в муках розтягаючи їх до своїх розмірів, на асиміляційних ложах, не знаходять собі ні осуду, ні кари. Навіть більше: засідають у семі народів вільних і облудливо обмірковують долю тих, що лежать в їхніх „прокрустових ложах".

Як на цьому тлі виглядає велич „вселюдської" культури й цивілізації XX. віку? І чи не в цьому, між іншим, криється одна з головних причин успіху більшовизму, що валить облудний буржуазний світ, дарма, що сам робить те саме з національними групами людства? Чи не в цьому „зарита" собака", яка не дає й не дасть спокою людству й поодиноким державам, що співають про замирення?

Так! Злочин масового вбивства, що зветься асиміляцією, вопіє до неба, як найбільше прокляття наших часів і доки він істнує, не може бути ні ладу, ні спокою, ні щастя на землі. Світ уже спромігся осудити невільництво, торгівлю живим товаром, фізичну кару, калічення дітей з метою зробити з них жебраків і т. д. Лише найбільший злочин наших днів не нашов собі належного осуду й кари: винародовлення й проковчування народів за допомогою оцієї соли, що зветься асиміляцією.

Наближається час конгресу національностей, одної з тих ілюзоричних установ, до якої належать розпорошені національні меншости і т. зв. недержавні народи. Рік-річно той конгрес виринає у Швайцарії і рік-річно розвіюється, як усяка інша фата-морґана.

Всі ці конгреси національностей, комісії при Лігі Народів, світові парляментарні зїзди будуть ще довго фата-морґаною для організованих національностей і недержавних народів. І довго ще злочин народовбивства у формі асиміляції буде і пропагований і виконуваний, викликуючи щонайбільше фразольоґічні осуди, які не мають практичного значіння.

Найдоцільнішою і єдино правильною відповідю усім приклонникам людоїдства з „сіллю" — є організована самооборона загрожених у своїй еґзистенції народів. У відповіді на пропаґанду гасел і програм національної асиміляції треба з ще більшою енергією повести працю над національним освідомленням мас.

В. Островський.

Комуністична революція в Китаю.

Під впливом випадків на терені Китаю, в 1927 році вперше поцікавилися найширші маси читаючої европейської публики тією далекою, такою великанською, а також таємною і незнаною країною. Тоді щойно пригадали собі люди, що в Китаю живе понад 400 міліонів населення, себто майже стільки, що має його ціла Европа, і що китайський нарід має за собою 4000 літ культурного дорібку, який про свою вартість свідчить по нинішній день подивуґідними цивілізаційними уладженнями, як напр. найбільший у світі т. зв. „великий канал" поміж Тієнтсіном і Нанкіном (довжина його 1500 км.), величезна сітка наводнюючих каналів у Середньому Китаю та славний „китайський мур", який тягнеться на 4000 км. і хоронив протягом цілих столітть Китай від наїздів диких кочівничих племен із заходу.

Цей край і його нарід найшлися у ролі предмету, експльоатованого Европою, наслідком вищого капіталістичного розвою цієї останньої: наслідком вищости европейської політичної та економічної орґанізованости. Експльоатаційна політика чужинців у Китаю виявилася у запевненні собі цілої низки спеціяльних привілеїв на терені Китаю, з яких найбільшим привілеєм був принцип т. зв. екстериторіяльности. Її здобула собі Англія на основі договору, заключеного в Нанкіні в 1842 році, після анґльо-китайської війни, званої „війною за опіюм": у цьому договорі Анґлія переперла, що заборона ввозу (імпорту) опіюму до Китаю не торкається Анґлії, яка вела торгівлю цим наркотиком на широку мірку. Протягом наступних кільканадцяти літ права екстериторіяльности розбудовано й поширено цілим рядом ріжних додаткових умов. І так право екстериторіяльности давало можність деяким т. зв. договірним державам утримувати на терені Китаю власне судівництво, до якого мусіли звертатися китайці, позиваючи чужинців; коли чужинець позивав китайця, то справу судили т. зв. мішані суди, істнуючі від 1864 року, в яких всеж рішаючий вплив мали анґлійці, які поволи захопили собі навіть право мішання до суто китайських справ (у спорах поміж двома китайськими сторонами). Щойно наслідком китайських заворушень в 1925 р., консулярний корпус у Шанґгаю підписав з китайськими властями умову з дня 27. вересня 1926 р. про передачу „мішаних судів" цілком китайському судівництву. Потребу ревізії екстериторіяльних прав признано вже на вашинґтонській конференції в 1922 р. і в цій справі мала зібратися окрема конференція заінтересованих великодержав, але анґлійці так довго відволікали її, аж поки в 1925 році скликано її, під напором революційного китайського руху, в Пекіні. Вона вже показалася спізненою, бо революція сама руйнувала перестарілі чужинецькі привілеї. До таких привілеїв належала також митна політика.

Та найбільшим чужинецьким привілеєм були т. зв. концесії, на основі яких „договірні великодержави" мали право в цілому ряді означених морських і річних портів (було їх 75) творити консуляти й охороняти їх власною поліцією, мати до тих портів необмежений доступ для своїх кораблів, а громадянам таких держав вільно було засновувати на суміжних портових територіях кольонії з власною адміністрацією і поліцією, з правом необмеженого використовування тих терень і всього, що на них збудують, лише за оплатою невеличкого податку. Серед таких обставин чужинці вміщали великі капітали в китайські інвестиції, які їм давали величезні зиски. Загалом в рр. 1896—1921 чужинецькі банки, головно анґлійські й американські, вмістили в Китаю ок. 500 міліонів фунтів шт., себто поверх 2 міліярди долярів! Не диво, що при тих величезних капіталах, заанґажованих у Китаю, і ще більших користях, добуваних з того краю, та ще й при одночасній нуждї й господарській кризі в післявоєнній Европі, всі великодержави старалися всіми силами не лише зберігти свій стан посідання, але й збільшити його, не беручи під увагу ані китайських господарських інтересів ані суспільно-політичного розвою китайського народу. Очевидно, що з вибухом китайської революції всі ті апетити були одним махом перекреслені, а великодержави старалися лише вратувати, що можна було. Торгов. договори між Китаєм і Америкою (25. VIII. 1928) і Китаєм та Анґлією (20. XII. 1928) були вже оперті на принципі повної автономії Китаю в ділянці митної політики. Наприкінці 1929 року Центральна Політ. Рада в Пекіні рішила скасувати з днем 1. січня 1930 року всі екстериторіяльні права чужинців. А проте на цьому революція не скінчилася.

Батьком політичного відродження Китаю був Сун-Ят-Сен, який був основоположником китайського національно-демократичного руху. В 1912 р. він проклямував у Нанкіні упадок цісарства і повстання китайської республики, якої сам став першим президентом. Однак швидко віддав владу в руки Юан-Ші-Кая, який змагав до реставрації цісарства; смерть Юан-Ші-Кая в 1916 р. збільшила впливи Сун-Ят Сена. Він оснував націон.-революційну партію Куомінтанґ. Він змагав до політ. обєднання Китаю та його демократизації. Такі засади висунув на великій спільній конференції ріжних китайських ґенеральських груп у лютому 1925 р. в Тієнтсіні. На жаль, 12. III. 1925 року цей визначний китаєць помер, а ухвала тієї конференції покликати до життя китайську національну раду з 500 представників усіх провінцій — не була вже реалізована. По смерти Сун-Ят-Сена в Куомінтанґу захоплюють впливи комуністичні емісарі Москви. Вона дає гроші, інструкторів і аґітаторів та організує перші поважні китайські робітничі страйки з вістрям, зверненим головно проти анґлійців. Це було в лютім 1925 р. А 30. травня 1925 р., підчас нового робітн. страйку в Шанґгаю, анґл. поліція острілювала похід китайських студентів. Це був гейби переломовий момент, який започаткував великий протичужинецький рух у Китаю, якого осередком стали південно-китай-

ські провінції, батьківщина пок. Сун-Ят-Сена. На провідника цього руху вибився ген. Чанк-Кай-Шек. Однак ріжниці у господарській і суспільній структурі ріжних частин великого Китаю, розмірно малий ще рівень національно-політичної зрілости китайських мас, врешті амбіції ріжних ватажків, підсичувані ріжними сусідніми державами, а головно Москвою — не дозволили китайському рухові сконсолідуватися і обєднатися в одному протичужинецькому фронті та довели — поруч з боротьбою назовні — так само до страшної громадянської боротьби, веденої ріжними генералами.

Громадянська війна в Китаю велася від літ і не робила вже на нікого враження. Навіть політичні круги не звертали більшої уваги на вічні бої між поодинокими генералами, що під такими чи іншими кличами здобували популярність в масах, вербували їх до своїх військ і вели їх проти рідних братів.

Більше зацікавився політичний світ подіями в Китаю з тою хвилиною, коли жива національна ідея стала у внутрішньому китайському спорі важним фактором. Змагання до обєднання цілого великого народу, леліяне в серцях кількох тисяч інтелігентів, змагання Куомінтангу, поширилося так, що на якийсь час обєдналося полудне з північчю, Кантон з Пекіном.

І здавалося, що переможна національна ідея затріюмфує всевладно, що довкола Куомінтангу і т. зв. нанкінського уряду обєднається справді цілий Китай. Та ці сподівання китайських патріотів розвіялися дуже швидко. Зворохоблені ґенерали, що мали свою базу на півночі, не підчинилися національному урядові в Нанкіні, вони вели дальше ворохобню проти нього, не допускаючи до консолідації великої держави. І ось скористали з тої громадянської війни комуністичні елементи, які підняли тепер прапор соціяльної революції, стягаючи у свої ряди голодних селян і робітників та численних дезертирів з ріжних повстанчих генеральських армій, які не в силі як слід оплатити своїх вояків. До отвертого китайсько-радянського конфлікту прийшло в мин. році на тлі боротьби за манджурську залізницю, яку опанували московські комуністи. Хоча цей конфлікт Москва виграла, то проте прірва ставала щораз глибша.

По вісткам з Китаю червона китайська армія зростає з дня на день. Видно, що її вожди мають потрібні фонди на виекві́пування і прохарчування своїх ватаг, що рекрутуються з усякого шумовиння, якого в Китаю все було повно. В нинішніх умовинах поширення комуністичної революції в Китаю влекшує передовсім велика господарська скрута, а в дійсности страшна нужда китайського сільського населення, яке примушене голодом, приступає радо до червоної армії, тим більше, що провідники революції обіцюють тому населенню просто рай на землі.

З усього того бачимо, що комуністична революція в Китаю викликана політичним хаосом в цій країні, безнадійним розбиттям і неадібністю до консолідації китайського народу, а також небувало важким його господарським положенням. Такі причини революції подають кореспонденти великих європейських щоденників у Китаю, які на дальший розвиток китайських подій дивляться в загальному дуже песимістично.

З польських справ.

Розлом у таборі польських леґіоністів.

В кут пішли теми закордонної політики і навіть така вдячна „вічно актуальна" справа — нагінки на українців, якої лише задля „видержання характеру" все ще чіпляються львівські курерки. Найбільше місця у варшавській і провінціональній польській пресі займає нині справа розлому серед польських леґіоністів. Це — безумовно — одна сторінка суто-внутрішнього життя сусідів, яке нас не дуже цікавить. А проте цій справі варта приглянутися тому, що вона тісно звязана з політичною ситуацією у державі і хто зна, чи ще не матиме на дальший розвиток політичних подій у Польщі поважного впливу.

Річ у тім, що організації польських леґіоністів і т. зв. „пеовяків" (коротко перед вибухом війни заснована в Галичині „Польська Організація Військова", яка дала почин до створення І. бриґади леґіонів) грають у польському житті далеко більшу ролю, ніж всякі інші організації членів б. військових формацій чи військового приготування (нпр. „Стшелец"), бо леґіоністи є, так мовити, носіями „леґенди" польського національно-державного визволення. „Звйонзек леґіоністув" з його сіткою відділів, розкинених по цілій Польщі, гейби надає ідеольоґічний напрямок і характер усій акції підтримування і зберігання традиції польських визвольних боїв. В дійсності є воно нині так, що коли реґулярна армія й адміністративний апарат є „матеріяльною" підставою правління табору пілсудчиків, то організації леґіоністів є його підставою „моральною".

Перед розвязанням леґіонів існували три бриґади. Культ Пілсудського був плеканий головно у І. бриґаді. Правда, в перших роках нової державної незалежности Польщі, ріжниці поміж членами ріжних 3-ох бриґад затерлися, бо леґіоністи взагалі стали при творенні реґулярної польської армії упривілейованим елементом. Однак згодом, коли в масі б. леґіоністи вернули до „цивільного" життя і всякнули в широке громадське життя, віджили старі симпатії й антипатії та ще поглибились під впливом загально-політичних подій і настроїв. Були серед леґіоністів знову „пілсудчики" й „непілсудчики", при чому — цікава річ — саме пілсудчики належали політично до лівого демократичного табору ППС і „Визволення", а не-пілсудчики до правих угрупувань (нпр. приклонники ґен. Заґурского). В усякому разі „Звйонзек леґіоністув" існував як одноціла організація, яка теж після травневого перевороту опинилася беззастережно у руках кермуючих військово-політичних чинників, користувалася безумовно великими ласками в нового державного правління і з свого боку стала — як сказано — найголовнішою його моральною підпорою, стоючи на сторожі культу особи маршала Пілсудського, творця леґіонів. Однак швидко, як знаємо, наступило політичне й ідеольоґічне перегрупування в нутрі польського громадянства: ППС, „Визволене" і „Стронніцтво Хлопске", які були фактично політичним табором Пілсудського, стали в гострій опозиції до Пілсудського, а пілсудчиками у політичному розумінні того слова стали всі санатори, серед яких активні і правдиві кол. леґіоністи творили невеличкий гурт. Відсіль і повстала іронічна поговірка про „четверту бриґаду", себто тих людців, які ніколи з леґіонами нічого спільного не мали, та які раптом стали найбільш „боєвими" сторонниками, ба навіть обожателями, творця леґіонів і з того титулу швиденько пнялися по драбині — карієри.

Безумовно, що зріст політичних антаґонізмів, який підкреслював щораз сильніше парадоксальність ріжних явищ у новоутвореній ситуації, мусів відбитися і на організації леґіоністів, тим більше, що поволі прийшло врешті до „фронди" і в самому політ.-санац. таборі (ґрупа „Звйонзку мяст і всі" з опозиційним до система

нинішнього правління „Пшеломом") і в деяких інших напів-військових організаціях (нпр. у „Стшельцу", де в мин. році усунено з головування демократично настроєного посла Кежковського з ББ та встановлено командантом ґен. Розвена). Ці опозиційні ферменти серед леґіоністів рішили використати ППС і „Визволене", слушно виходячи з засади, що коли санація робить їм політичні диверсії ініціюючи та підтримуючи тертя і розломи внутрі їх партій (історія „революційної фракції" ППС., популярно званої „ББС".), то чому їм не вільно розбивати санаційного табору там, де лише вдасться: чи то вирвати з ББ яки-

АКАД. СТЕПАН СМАЛЬ-СТОЦЬКИЙ. 5)

Правопис і літературна мова.

(Продовження.)

Чи т. зв. „милозвучність" повинна найти в правописі свої правила, це ще велике питання. Мої спостереження на поетичній, прозовій і розговірній мові, а також, думаю, і дидактичні вимоги, щоб тривкість зорових уяв у сьвідомости легше закорінювалась, промовляли б радше за тим, щоб наші слова мали якусь постійну графічну форму, як це буває в иньших мовах; бо це зовсім неправда, що ми говоримо завсіди тільки „наша вчителька". Часто зовсім виразно і докладно чуємо і читаємо „наша учителька". Дійсний стан нашої мови не дає нам ніякої підстави, щоб ми у себе заводили, а ще до того через провопис узаконювали якусь французьку лієзон. Що у і **і**, **в** і **й** у нас в якімсь плиннім стані, це факт, але заводити це в **правила** було б **насильством** над мовою. Тому найліпше буде полишити це спокійно авторам, як вони думають і як свою мову самі висловлюють, та раді б, щоб її і иньші, так як вони, висловлювали.

Кожну річ, що пишу, я собі завсіди потім ще голосно прочитую. При тім найліпше показується, як, в якім ритмі моя мова з душі полилав, що треба часом переставити, а що виправити або змінити, щоб було так, як мені найліпше здається, щоб найліпше віддані були мої думки і мій психічний стан підчас писання. Це становить істоту стилю автора. Цей стиль може комусь не подобатися, але проте тільки він є виявом душі автора. Поробити в такій мові на основі уроєних „правил милозвучности" поправки, значить попсувати ритм мови, внести до неї щось чужого, їй противного, загладити нераз те, на що автор якраз клав особливий натиск. Таке нічим не оправдане змеханізовання нашої мови, яке переводять механічно наші коректори на основі „правил милозвучности" і т. п., „принороплюючи"*) чужу мову до своїх уявлених понять про правильність, така „украінізація" вийде тільки на шкоду мови.

Мова жива. Не можна з неї робити машину, бо це тяжко мститься на мові. Того не відчуває тільки той чоловік, у якого живе чуття мови притупилося. Але такий чоловік не повинен взагалі братися до писання, а ще тим меньше може він бути коректором мови. Письменником, добрим письменником може бути тільки той, хто знає мову, має живе чуття мови. Як ніхто не може бути добрим малярем, коли його око не вміє розріжняти красок і найменьших їх відтінків, і коли він не опановує вповні всіх засобів малярського мистецтва; як ніхто не може бути творцем чудового музикального твору, не знаючи сили всіх інструментів і їх виразистости душевних настроїв: так і письменником не буде той, що не знає як найкраще мови і її живої сили.

Мова — це інструмент письменника. Коли є у нього докладне знання мови, глибоке чуття живого духа мови і народнього способу думання, з крім того ще й чуття відповідальности перед своїм сумлінням і перед народом, тоді слово його буде живе і до живого захоплюватиме земляків, аж тоді він стане правдивим мистцем слова. Таких письменників у нас тепер мало, дуже мало. Були колись. І у них треба нам вчитися та живими зносинами з народом все з все свою мову відсвіжувати. Але теперішні наші письменники не раді вчитися у старих, вони все ліпше знають, вони радше вслухуються або вчитуються в письменницький жарґон, а нездарні і чудернацькі вибрики мовної фантазії таких же письменників, як і вони, хапають з них найдивачніші фрази в переконанню, що тим збогачують українську мову. Безперечно — поет і письменник взагалі повинен бути творчим і в мовнім виразі своїх думок. Але ця творчість буде тільки плідна, коли плистиме з незакаламученого джерела народної душі, народної мовної творчости, коли в ній відзеркалюватиметься щиронародня образовість думання, коли вона черпатиме з щиронароднього, а не чужого сьвітогляду.

І тут виринає велике завдання школи, яка його досі не виконувала так, як треба. Не тільки правописні правила, не тільки якісь нічим не оправдані норми літературної мови, не тільки якесь хапання з чужого поля і малпования чужини, а живе пізнання самого живого джерела мови до найглибших глибин, розкриття і виявлення всіх щиронародніх засобів творчости на тій ниві і розбудження у своїх учеників змислу для неї, формування мовного виразу думок на щиронародній лад, — ось правдиве завдання школи при навчанню мови, як я про це дещо докладніше висловився в моїй розвідці „Граматика в школі" в „Літ.-Наук. Вістнику".

(Докінчення буде.)

*) Це слово вигадали, щоб нібито очистити нашу мову від полонізмів („пристосувати"), і уживають його у Львові зовсім фальшиво, не оглядаючись на те, що наша мова знає тільки „батькові, жінчині норови" (примхи), „норовисту дівчину, кобилу", та що хтось може „норовитися". Але слово „пристосувати" знають на цілій Україні (гл. Грінченка Словник). Крім того можна б ще уживати як синонімів „приспособити", „приладнати", а в ніякім разі „принорoвити" якого ніде ниде не знають.

хоч кількох послів чи розколоти якусь іншу вірну підкомандну організацію. Ось така ґенеза „манiфесту“ до „леґіоністів-демократів“, який перед кількома днями появився у „Роботніку“ за підписами колишнього бойовика-революціонера посла ППС Арцішевського та б. леґіонових старшин — посла з „Визволення“ Баґінського, сен. з ППС Струґа й б. віцепремієра Тугута. Правиця поважні й акція ведена цими людьми не може не зробити меншого чи більшого вилому в одностайній до цього часу організації леґіоністів. Основувалася „варшавська група леґіоністів і пеовяків-демократів“, яка переводить деєстрацію б. леґіоністів і пеовяків, що солідаризуються в згаданою вгорі відозвою, Арцішевського, Струґа і тов. Факт, що ось нпр. у Львові яких 3 дні тому „уступила“ управа місцевої організації леґіоністів, свідчить наглядно, що в таборі леґіоністів справді нема такої ідилічної згоди й гармонії, як це стараються представляти санаційні ґазети. Як кожного року, так і в цьому році, відбудеться звіз леґіоністів. Він відбудеться у Радомі в участю марш. Пілсудського і премєра Славека, перетвориться певне у велику маніфестацію вірности маршалові та кине анатему на зрадників, розбивачів фронту і т. д.: т. зв. леґіоністи-демократи на тому конґресі напевне ще не дійдуть до голосу. Але воно не стримає їх від дальшої послідовної консолідації. Започаткований процес розбиття ідеольоґічної бази нинішнього політичного режіму буде мабуть іти дальше. І це буде найстрашнішим ударом для самого режіму.

З китайського кітла.

З Шанґаю повідомляють, що положення в околиці Нанчанґа так погіршилось, що уряд наказав евакуацію всіх чужинців. Ґенерали дістали наказ удержати Нанчанґ за всяку ціну в своїх руках. Великі маси вояків дезертирують з армії правительства до комуністів, тому, що в армії правительства панує голод, а в комуністичній армії вояки мають свободу рабувати багатше населення. Комуністичний рух до недавна слабкий, міцніє з кожним днем. У Нанкові проголошено воєнний стан. Із Учонґа машерують нові війська на підмогу армії, яка вірна урядові.

Дня 5. ц. м. 8 американських та японських й італійських воєнних кораблів обстрілювало комуністичні банди на березі в районі Чанґ-ча. Англійський уряд приєднався до акції Японії та Америки в цілях охорони чужинців з Китаю. Комуністи наступають на Ханков. Останні вісти говорять, що в Чанґча комуністи вбили 2000 китайців, а 4000 повтікало не відомо куди, або попало в полон. Комуністичні банди вивозять багатших китайців зі собою, щоби дістати від їх родин викуп. З японського посольства у Ганкав подають вістку, що комуністичні банди посуваючись на схід, палять села, вбивають до ноги населення над рікою Янґсе, забираючи зі собою все майно. Одній англійській місіонарці комуністи відрубали пальці. Як викуп за бранців вивезених з одного міста, комуністи жадають 50000 долярів і грозять, що коли не дістануть цих грошей, всіх бранців постріляють.

Курди ще наступають.

А. Т. Е. З Анґори пишуть, що відділ курдійських повстанців перейшов персько-турецький кордон і заатакував турецьке військо біля Урфи і Мардіна. Туди вислано нові війська.



Конґрес християнських соціялістів.

У Штутґарті розпочався конґрес християнських соціялістів, при участи 200 членів, представників теольоґічного факультету в Гайдельберґу й управи партії в Віртембергу. Першого дня промовляли соціялісти католики др Вінш і др Мертенс із Кельна. У своїх промовах вказували на упадок релігійного життя серед робітництва, та шкідливість комуністичного руху.

Вияснення.

Щодо нотатки, поміщеної в „Ділі“ ч. 142 в справі виплати асекураційної суми з життєвого обезпечення бл. п. Льва Бачинського — в Асекураційнім Товаристві „Женераль“ в Трієсті подаю до публичного відома, що ця нотатка не походить від інтересованої сторони і що Асекураційне Товариство „Женераль“ в Трієсті полагодило виплату асекураційної суми.

Львів, дня 15. липня 1930 р.

Др Іван Макух, субститут
бл. п. Д-ра Льва Бачинського.

ГР. МИХАЙЛО ТИШКЕВИЧ.

Уривки із спогадів.*)

(Продовження.)

(Австрія й пророкування Ґірса. — Париж. — Симпатії російські і антипатії польські. — „Гетьман“ Деруледа — Леруа-Болє. — Ноай. — К. Валішевський. — Зацікавлення масонством. — Льозанна, проф. Герцен, мати бельгійського короля, її симпатії для України. — Леді Ґрей. — Король Мануїл II. — Падеревський. — Кн. Віттенштайнова).

Мені довелося бути у Відні на евхаристичному конґресі. Я дивився на пишний похід, в якому виступали тисячі духовенства, сотні єпископів, військо, двір і сам старий цісар із наслідником Франціом Фердинандом, а що дивніше для нас, російських піданих, безліч делеґатів у ріжнородних прегарних одягах усіх націй, які жили під скиптром Габсбурської династії. Пора була страшна. Буря і дощ безперестанку, трудно було всидіти в фраку під парасолем на бальконі, де я дістав місце. Здавалося, що само небо грозило якимсь нещастям, але ніхто не прочував катастрофи, яка мала прийти.

У Відні й взагалі в Австрії я ніколи довго не мешкав, не мав нагоди зблизитися до цісарської родини[1]), державних урядників, або ближче ввійти в знайомість з членами австрійської аристократії. Архикнязя Вільгельма (Василя Вишиваного) дуже симпатичного, я пізнав лише після катастрофи.

На самому початку війни бувший російський посол у Відні, Ґірс говорив мені в Льозанні, не знаючи моїх австрійських симпатій: „Побачите, що війна закінчиться розділом Австрії між Росією й Німеччиною“. Пророцтво не сповнилося, але не вважаючи на розгром Німеччини й Росії бачимо з одного боку приготовання до „Anschluss-у“, з другого великі анексії двох російських сателітів, а дальше робиться все, щоб тільки кинути Галичину в обійми Росії.

У Парижі, де ми проживали кілька літ, тому, що син мій кінчив там школу політичних наук, ми найшли російські симпатії: натомість польські не істнували зовсім. Бувший революціонер, Фльоке, звісний з того, що гукнув Олександрові II: „Vive la Pologne, monsieur!“, давно перепросив царя, ставши міністром. Взагалі більшість міністрів 3-ої республики, екссоціялістів, з великою легкістю переходила на право. Найгіршими фанатиками були радикали, як Еміль Комб, що завзято переслідував церкву і всі можливі прояви національних партикуляризмів у Провансі, Бретані, у Басків і т. д. Я бачив тоді на вулицях окровавлених маніфестантів у кайданах, а навіть одного старого ґенерала, яких провадила жандармерія до вязниці. Всі історичні памятки були поховані, як бувший музей des Souvenirs, або знищені. Богаті американці давали гроші на утримання палати у Версалі. Франція робила враження завойованої чужинцями країни. Я дивився на дрейфусіяду й справу Корнеліуса Герца[2]), на націоналістичну реакцію ген. Буланже, що немав відваги докінчити свого діла і застрілився. Одначе Дерулед, а пізніше Барес, якого я пізнав, коли я був представником України в Парижі, сильно піднесли духа нещасної Франції.

Між іншим пригадую, що Дерулед написав високо патріотичну драму „Гетьман“, де представлений Хмельницький. Були там гарні вірші про l'Ukraine — і про патріотизм українців, які ще тоді не були „вигадані австрійцями“ і яким ніхто не думав відбирати їх імени.

Одначе треба признати, що про Україну мало хто знав. Звісний автор цінної праці „L'Empire des Tsars“ Анатоль Леруа-Болє, котрого я добре знав, дивився на Україну трохи як Пипін, а жінка його мішала навіть Польщу з Росією і хвалила мені le Cremlin de Cracovie. В Парижі довго жив старий еміґрант, зі стародавнього українського спольщеного роду маршалок Теодор Гловацький. Багатий, він мав головну приємність помагати бідним, приймати у себе земляків, слухати першорядної музики. Він безперестанку згадував Україну і трохи нудив власників ресторанів, випоминаючи їм, що немають таких курей і такого мяса як на Україні. А все-ж волів він мешкати в Парижі.

Маючи багато вільного часу, я одну зиму малював у робітні знаного маляра Бонне, що портретував Карно, Ренана, Гюго, Тена та ін. Крім того пізнав я трьох істориків. Перший з них віконт де Ноайль, нащадок старого аристократичного роду; він рідко кого допускав до свого товариства і весь вік прожив у ранзі капітана, знаючи, що хоч він не мав ніякої надії авансу в республиканській Франції, але, як Ноайль, повинен служити батьківщині. Коли я йому згадав якось про закон, що касував титули „Qu'importe — відповів він — les noms restent“ („байдуже, імена лишаються“).

І справді, такі імена, як його, Рішеліє, Блюхера або Велінґтона, обійдуться без титулів. Ми зблизилися і я побачився з ним потім після війни, як і з його зятем, членом Академії і редакції „Revue de deux Mondes“. Ноайль і амбасадор Жюль Камбон представили мене на члена історично-дипльоматичного товариства в Парижі, де я мав нагоду пізнати багато цікавих людей. Він задумав м. і. оженити одного з Бурбонів з моєю братаницею, але до того не дійшло з причини її матери.

Історики, яких я ще пізнав, були: російський єзуїт о. Пірлінґ, автор поважних праць про Росію і Ватикан, й основник присвяченої тій справі бібліотеки в Брюселі, яка мала 80.000 томів і якою потім завідував мій син (мій молодший син вступив проти моєї волі, до ордену єзуїтів в Інсбруці, де вчився. Підчас війни він віддав багато прислуг нашим полоненим і раненим). Другим істориком був відомий Казимир Валішевський, поляк. Одначе хто з двох останніх був більший росіянин, не знаю. Обидва писали більше по французьки, але Валішевський дописував крім того до „Нов. Времени“ і може думав більше по російськи.

Пізніше під впливом незвичайної праці Тена — „Les orygines de la France contemporaine“ (яку цілий рік студіюють в Оксфордськім університеті і яку раджу читати кожному), — зацікавила мене історія французької революції і взагалі розвиток революційної й демократичної ідеї. Я зібрав думки найзвичайніших мислителів від Плятона, Аристофана до Вольтера, Ґете, Токвіля, Тена, Конта, Ренана та ін. і видав їх по французькому під заголовком: „Думки ріжних авторів про демократію й соціялізм“.

(Докінчення буде.)

*) Передрук у Літ. Наук. Вістн. з 1929.

[1]) В Ніцці на вулиці я бачив нещасну цісареву Єлисавету два роки перед її смертю. Це була надзвичайна краса. Що рідко буває, бачив я її з цісарем, як складали разом візиту королевій Вікторії.

[2]) Клемансо був тоді дуже непопулярний: наша куховарка, коли було гнівалася на нашого козака Мусія, думала сильно його образити називаючи його „Espèce de Clemenceau“.

У 25-ліття Національного Музею.

СПОМИНИ З 1922—23 РР.

(Докінчення.)

Головним моїм завданням протягом літа 1923 р. було відвідати Бірчанщину та село Жогатин, звідки я мав привезти велике 2 кв. м. „Розпяття". З Перемишля до Бірчі можна було їхати лише в означені дні почтовим возом. (Тепер їздять туди правильно автобуси). Власника того „почтового воза" знали всі, хто мав яке діло з Перемишля до Бірчі або навпаки. Їзда тревала около шість годин, з малим постоєм у Красічині. Отсим робом прибув я до Бірчі в листопаді 1923. З гостинного дому пароха о. І. Лебедовича відвідав я деякі доокольичні села: Жогатин, Явірник Руський, Руське Село, Березку. Скрізь діставав я дещо для Музею, головно на виміну за нові річи. Для церкви в Жогатині привіз я вже в 1922 р. нове „Розпяття" — мальовило на полотні кисти Василя Крижанівського, та готівку на рами. Жогатинські церковні браття-провізори заходили в голову, що це воно має значити, що аж зі Львова приїзджають „пани" оглядати церкву і купувати старі полускані образи. Це навело їх на гадку, що їх образи мусять бути дійсно дуже вартісні річи...

Все добро віз я з Жогатина фірою з двома купцями, що везли до Перемишля збіже і яйця. Зі мною був цим разом „для практики" учень малярства в Нац. Музею, Володимир Іванюх з Перемишля — сьогодні мистець маляр. Він тоді підчас тої нічної подорожі дуже намучився. На фірі були два купці, ми два, збіже, яйця 10 менших ікон та на верху велика дошка „Розпяття", що закрила майже всю фіру, так, що ми всі по черзі радо йшли пішки біля нашої мажі. Всі ікони були дуже добре опаковані в сіно. Ранком прибули ми наконець, сильно помучені до Перемишля...

Цим і вичерпуються мої спомини про працю в Музею. З Музеєм я тоді зжився і чувся дуже щасливим, що міг для нього хоча щось зробити. В Музею находив я в неділі, свята і в годинах після звичайних занять правдивий відпочинок. Маєстатичний спокій нашої старовини впливав на мене благородно та успокоююче серед тих трудностей, які тоді майже кожному з нас приходилося переживати. Кожної ночі можна було сподіватися небажаних відвідин, а в студентській харчівні не все можна було спокійно доїдати менше „обильний" обід. Це був час, коли пошукували за Українським Університетом. Я тут згадаю лише один випадок, як одного разу впав до Музею відділ поліції — 12 людей з двома комісарями. Тоді саме пояснював директор Музею гуртковій молоді стародруки. Всі присутні мусіли вилеґітимуватися, всіх студентів списано і вислано до дому. Я виказався музейною леґітимацією, що звучала: „Ч. 413. — дня 31. X. 1922. Посвідка Управи Нац. Музею п. Іванові Чорнякові, студентові Університету, родом з Журавиці, в тім, що він є помічником канцелярійним. Управа Музею". Печатка і підпис директора. Тому мене не записано. Вже не пригадую собі, що сталося з тими, яких записано. Ну, бо деж хто бачив? — Около 25 молодих студентів разом збираються на оглядання Музею, ще й один-другий стоячи щось записував!.. Одначе бувало, що й польські екскурсанти таки записували собі пояснення директора...

Дуже приємно мені згадати при цій нагоді і директора Музею на Галицькій Землі. Йому завдячує наш Музей те, чим він в дійсності став за 25 літ істнування. Директор Свєнціцький відданий Музеєві всією душею, повний одушевлення для нього. Пригадую собі, як іноді говорив він до мене: „Постарайтеся за гроші, а наш Музей буде кращий за світові музеї". А коли, бувало, Музей набув щось цінного, тоді директор ділив свою радість з нами, а до пок. Пещанського, котрий також був незвичайно одушевлений для української старовини, відзивався: „Глядіть Володимире Павловичу, цеж прямо розкіш!" Відтак приводив ще свою дружину, що також цікавилася старовиною і з нею щераз оглядав і вивчав набуток.

Літом працював директор завсіди від години 4-ої ранком, зате біля 9. вечора клався. Працюючи над одною річю, він не тратив з уваги інших дрібніших. За мене тільки всього раз забув, що перед хвилиною кроїв ножицями папір... і тоді підняв на ноги весь персонал шукати ножиць, що лежали під манускриптом з коректою... А „поучень" дісталося нам усім... Ми дальше продовжали мовчки нашу роботу.

Цих кілька рядків нехай буде висловом

моєї любови для Національного Музею і для тих скарбів нашої старовини, що він їх зберігає. Музей наш полюбить кожний, хто бодай до деякої міри докладніше його пізнає. І кожний, кому дорога наша рідна історія і памятки старовини, повинен ним заінтересуватися і по своїм силам помагати йому в його високо-культурній і патріотичній праці. Дотеперішній 25-літній розвиток Національного Музею дає повну надію на його світлу будучність і певно серед грядучих поколінь сильно закріпить „печать духа" наших предків.

Інсбрук, 20. грудня 1929.

о. Іван Чорняк.

Так говорить соціяліст при владі.

З Льондону пишуть, що Мекдональд на одному робітничому вічу в провінціональнім місті у своїй промові сказав: „Товариші! Ви докоряєте мені, що за рік моєї влади я нічого не зробив і критикуєте мене. Але я вам скажу товариші, що коли хто є при владі, то аж тоді переконується, що часто нічого зробити ні змінити в державі не можна".

Очевидно коли Мекдональд був в опозиції, то говорив інакше, говорив так, як усі соціялісти, які обіцюють одним махом завести рай на землі.

Голод у С. Р. С. Р.

А. Т. Е. З Москви повідомляють, що товпа голодного робітництва напала в Твері на поїзд із транспортом харчових продуктів. Ескорта почала стріляти і вбила та ранила багато осіб.

ЛЕВ РУДАВСЬКИЙ

Копенгаґен.

Спокійне море. — Вид пристані. — Вуличний рух і його рівновага.

1-а год. погідного червневого пополудня.

Останній протяжний свист корабельної сирени і невеличкий, але гарно оборудований корабель „Ґданьск" повагом віддалюється від Ґдині. Чим дальше на морі тим холодніший вітер, підсилюваний розгоном корабля вмагається, туристи розміщуються коло столиків горішнього чердака, глядять на сіріючі береги Гелю, тай з острахом ждуть з антідотами в кишенях та торбинках: цитринами, плящинами коняку та вина — перших познак морської недуги.

Вражливіші особи, вже від першого руху корабля поблідли, чекаючи безуспішно не дуже приємних наслідків першої прогульки.

Непривітний Балтик на цей раз відпочивав. Легенькі хвилі перебігали по поверхні води, але не могли врушити рівноваги корабля. Пророцтво, що хитання корабля почнеться аж на повнім морі, цим разом не оправдалося і найбільш боязкі побачили, що вкінці треба зріктись повноти вражінь морського плавання. А тимчасом корабель сміло поров спокійне зеркало моря і творив довкола себе піну прегарної шмараґдової краски, а позаду себе лишав темну смугу, де на довгім шнурку пропелер крутив маленький механізм, що вказував скільки миль проплив корабель, та з якою скорістю.

Дивне вражіння охоплює людину, коли корабель виплив на повне море. Як далеко сягне око — вода, вода і вода. Дальше — вода потапаючи в мраці зливається з обрієм і небом. Подібне вражіння маємо, коли перший раз входимо на верхи Чорногори. Довкола гори і гори. Ріжниця в тім, що по морі всюди одноманітність, у горах скрізь ріжноманітність краєвиду.

Захід, як і схід сонця на північних морях мабуть не грішать багацтвом та яркістю красок. Море темної краски не в силі відбити прегарних відтінків заграви, що йде від заходу чи сходу сонця. Вся краса сповита в мраці тратить на своїй яркости і набирає якогось легко притишеного відтінку.

Вечором, після заходу сонця щораз густіша мрака налягає на море і на 100 метрів вже нічого не було видно. Їдемо як у молоці — довкола біло. Сирена гуде невгаваючи, сповіщаючи принагідні кораблі, що пливемо. В такій мраці зударитися з іншим кораблем мабуть дуже легка справа. Після півночі мрака щезла, а коло 3-ої год. почався схід сонця. Над ранком коло 5-ої год. зарисовується по правім боці земля. Це Борнгольм—прегарний скелистий острів.

Море видно рішило і другий день відпочивати, бо ми спокійно пропливаємо через Зунд і після 2-ої год. пополудни виринає на обрію величезна пристань з усякими новітніми уладженнями. Це Копенгаґен.

Далеко ще до берега підпливає до нашого корабля велике човно з охапками якоїсь морської трави по боках. Пільот — урядовець порту (звичайно вислужений капітан) перескакує з човна до корабля, обіймає провід і веде корабель до порту.

Причалюємо по 3-ій год. попол. до Тольдбод біля Кастеллет у Копенгаґені. Недалеко звідси відома в видівок Копенгаґена фіґура русалки на камені, на березі моря, а далі прекрасний парк попоперерізуваний каналами, який окружає Кастеллет і цитаделю. Тут находиться славний водограй Ґефіон Спрінґвандет. На верху третіх каскад, по яких спливає вода — стоїть чудова ґрупа орача з чотирома волами. Не маючи змоги подати світлини, шкода намагатися описати цей водограй. Перед ним можна просидіти багато часу, щоби доволі налюбуватися композицією, експресією руху і побічними фіґурами, та ефектами струй води.

Копенгаґен з 800.000 населенням робить своєю розлогістю вражіння кількаміліонового міста. Рух величезний: трамваї, авта, а передовсім хмари роверів вештаються по всіх усюдах. Начеб таки кожний, хто живе в Данії їздив роверами: старі, молоді, мущини, жінки, діти, багаті, бідні. Не рідко стрічається багатовікових бабунь, які свобідно поруч з молодшим поколінням маневрують на роверах по асфальтових вулицях міста.

А вже просто по мистецьки вміють данці навантажувати ровери. Гори ріжного товару возять на них, тай ще й самі сидять. Ровери всі з високими ручками, так що сидиться на них випрямившись, данці не їздять як у нас вперід головою, з руками десь у середині переднього колеса. На кожнім вільнішім місці є дві шини з простим уладженням, де можна скісно заткнути переднє колесо, а що тих стійл ще замало, то всюди бачимо гори роверів майже однакового вигляду, що ждуть без догляду на своїх власників, які тимчасом пішли полагодити свої орудки, або працюють у фабриках чи урядах. Ніхто не боїться, що аматори чужої власности заберуть їх майно. Уявім собі на хвилину таке у Львові, або де інде в межах нашої і сусідніх земель... Якби таке власникові роверу у нас лише приснилося, то негайно зі страху пробудився би.

Так само як ровери, чекають терпеливо авта, часто навантажені і вози без ніякого догляду. Як у нас здержують у великих містах рух піших, щоби могли проїхати авта, так у Копенгаґені задержують на хвилину рух перед хмарою роверів. Рух цей не зменшує скількости авт і мотоциклів. Лише в трамваях не помічаємо такого натовпу, як у нас. Людей приліплених до сходів і ручок трамваїв не довелось мені бачити. При такім русі повинен би бути гамір, крик, гудки авт, дзвінки роверів і всі ті атрибути, що так успокоюють нерви мешканців наших „великих" міст.

Тимчасом на вулицях Копенгаґену тиша. Авта майже не вживають своїх гудків, ровери переважно не мають своїх дзвінків, не чути ніяких криків і не доводиться бачити катастрофи; ніхто нікого не переїхав при нас.

Зате авта їдуть приписаною скорістю, пішоходи свобідно переходять між автами і роверами на другий бік улиці. Перегонів авт на вулицях міста там не роблять, а поліційні приписи є на те щоб їх шанувати.

Данці нарід напричуд тихий і мовчаливий. Наша прогулька, зложена з кількадесять осіб звертала на себе загальну увагу своєю крикливістю, дарма, що всі яко мога опановували свої голосові орґани і обмежувались до конечної виміни думок і почувань.

(Докінчення буде.)

Президент Польщі виїхав до Естонії.

З Варшави повідомляють, що в пятницю 8. серпня ц. р. президент Польщі Мосціцький відїхав з Варшави потягом в год. 10.30 рано до Ґдині. На двірці ждали на президента представники уряду разом з премієром Славеком. З Ґдині відїхав президент на кораблі „Польонія" в ночі до Естонії разом з міністром закордонних справ Залеським.

Англія і Японія інтервенюють у Китаю.

З Москви повідомляє більшовицька преса, що штаби великих держав приготовляються з поспіхом до інтервенції в Китаю. Японія крім вже присутних своїх воєнних кораблів у Китаю вислала ще чотири великі військові кораблі. Начальник англійських військ вислав до Ганков кілька відділів машинових крісів і стрільців у повному узброєнні.

З Вашингтону повідомляють, що тут відбув през. Гувер довшу нараду з англійським амбасадором. На нараді порушено справу участи Злучених Держав Америки в інтервенційній акції. Крім того більшовицька преса повідомляє, що начальник американських військ опрацьовує разом з начальниками інших держав плян спільної інтервенційної акції в Китаю. Преса підчеркує, що америк. фльота вже нераз острілювала становища кит. комуністичного війська.

З Льондону повідомляють, що урядовий комунікат нанкінського уряду стверджує, що підчас боротьби в Чанг-Ша вирізали комуністи 5.000 купців, урядовців та робітників. Крім того комуністи вбили американського місіонаря, який не хотів опустити міста.

Димісія теперішнього уряду в Канаді.

З Отави повідомляють, що премієр Мекензі Кінґ зложив візиту в дні 8. серпня ц. р. ґенеральному ґубернаторові Канади і просив приняти димісію лібералього уряду, який підчас останніх домініяльних виборів поніс цілковиту поражку. Новий премієр Беннет, провідник консервативістів, ще нині буде принятий ґубернатором і зложить присягу.

Кріваві жнива в Індіях.

З Калькути надійшли вістки, що в боротьбі індійців з магометанами в місті Суккір було 18 убитих і 300 ранених. Розрухи знову повторилися і тому поліція вжила пальної зброї. Підчас стрілянини одну особу вбито, а трьох ранено. Багато магазинів позамикано, бо в місті панує велике напруження. Індійську поліцію змінили відділи англійського війська.

Нова невдача комунізму.

АТЕ. Невдача противоєнного дня в европейських державах викликала в Москві велике враження. Особливо повна пасивність комуністів у Румунії в день 1. серпня завдала комуністам багато клопоту тому, що радянський уряд сподівався 1. серпня вибуху повстання в Бесарабії. Це повстання мало стати причиною наступу червоної армії на Бесарабію. У Москві говориться явно, що повстання в Бесарабії приготовляли команданти округ південної України. „Руль" пише, що гроші призначені на комуністичну аґітацію в Румунії половину розкрадено.

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз" платив кооперативам дня 7. ц. м. масло експортове 4·30 зол.; десерове 4·40 зол., літра молока 25 сотиків; літра сметани 1·30 зол.; копа яєць 4·20 зол.

НОВИНКИ

— **Реколекції для священиків** відбудуться в гр.-кат. Духовній Семинарії у Львові в днях від 1. IX. год. 8. вечер до 5. IX. 1930 по Службі Божій. Кошти удержання за весь час зл. 20·— Учасники зволять привезти свою постіль і про приїзд звідомити. Ректорат. 219 1-2

— **Мальовання церков.** В м. Підкаменю коло Бродів люди згодили покоєвого маляря до розмальовання церкви, поминаючи розпорядження духовної влади, що без дозволу консисторії і без затвердження нею проекту, не вільно церков малювати. Консисторія тим хоче піднести якість і культурну та мистецьку вартість і цінність обрядового, артистичного малювання і цю справу доручувати артистам. Відомо, — церква не покій, — не ма що в ній робити покоєвим малярам. У Підкамені аж старосто мусіло провчити підкаменських міщан та заборонити якомусь тернопільському „майстрови" розмальовувати гарну, муровану, стилеву барокову церкву своїми безграмотнитними мальовилами. На цьому місці звертаємо ще раз увагу і о. парохам і церковним комітетам, що на малювання церков треба дозволу консисторії і на вибір артиста і на затвердження нарисів, бо інакше будуть вони наражені на кошта, як у Підкамені, де роботу мусіли спинити і руштовання коштує і вже помальоване доводиться здирати. А чейже ми маємо нині добрих артистів, усім відомих і їхня праця не стоїть у ніякій пропорції до богомазів ріжних „самоуків".

— **Читальня „Просвіти" в Гошові.** Дня 10. серпня ц. р. відбудеться посвячення дому чит. „Просвіти" в Гошові із такою програмою: 1) Год. 10. — полева Служба Божа біля парох. церкви; 2) посвячення домівки читальні; 3) Академія з нагоди 30-ліття вступлення на престіл Й. Е. Митрополита гр. Андрея Шептицького. Проситься всіх взяти участь. — За Виділ: **о. П. Стернюк,** голова, **М. Сметаняк,** секретар.

— **Прага.** Чеська преса пише, що в Празі є понад 100 реставрацій гіршого типу, 350 першорядних реставрацій, 150 каварень, з чого половина вдоволяє вимоги культурного европейця, 200 винарень, 150 буфетів і чайних льокалів 14 театрів, 130 кін, 60 барів, кабаретів і нічних каварень. Всі театри в Празі що вечора відвідує пересічно 50.000 осіб.

— **Під ґільотиною.** Дня 5. ц. м. у місті Квімпері у Франції виконано смертний присуд на особі Юліяна Фльоха, який убив багату вдову, і її дочку, щоби ограбити їх. Коли засудженому оповіщено, що за хвилину він буде страчений, він намагався бути веселим і сказав: „Ну, то добре, я готов!" Закурив папіроску і підсвистуючи, виходив з вязниці. Але побачивши ґільотину і ката, Фльох відразу так утратив рівновагу духа, що захитався, тратив притомність і пішов під ґільотину майже мертвий.

Вечір Олександра Ґранаха.

Олександер Гранах, син нашої Землі (уроджений в с. Вербовець, пов. Городенка, звідки вийшов також Михайло Голинський), тепер великий актор державного театру в Берліні, влаштував учора в салі „Кольосею" у Львові власний рецитаторський вечір, на якому виголосив фраґменти з Ґетого („Фавст"), Шекспіра („Венецький купець") і Ведекінда в німецькій мові та уривки з творів жидівських письменників: Переца, Шалома Алейхена, Нонберга й Альперіна. Як і можна було надіятися, виступ Гранаха, що має вже вироблене імя в Німеччині, стягнув масу жидівської публики, яка виповнила салю по береги. Було на вечорі й кількох українців, знайомих і приятелів Гранаха з часу світової війни.

Розпочався вечір коротким вступним словом представника обєднання жидівських письменників, у якому він повитав Гранаха і представив публиці головні фази сценічної творчости цього великого драматичного і фільмового артиста, який, не зважаючи на свою славу й успіхи, не пориває звязків з рідною жидівською суспільністю. А потім виступив Гранах в ролі рецитатора. І як він рецитував! Слухали ми отсього незрівняного мистця і перед нами наче оживали і Фавст і Мефісто, і жадний помсти купець Шейльок („Венецький купець"), і всякі типи з творів жидівських письменників. Особливо могутнє враження викликала рецитація одної сцени з „Венецького купця", в якій Гранахові ледви чи хто в світі дорівняє. А має Гранах-актор поруч своєрідного, питомого собі стилю в декляма... також ще одну надзвичайну прикмету:

давінкий, сталевий, просто тубальний голос, що в разі потреби переміняється в найніжніший орган.

Не диво, що очарована публика витала Гранаха просто ентузіястично. Почуванням зібраних дав вислів у короткій промові до артиста представник дружини жидівського театру у Львові, що підніс йому в дарі великі коші квітів.

У щиро-сердечній розмові зі мною оповідав потім Гранах, який ще до-нині не забув української мови, якому не чужа й українська пісня, що він почуває дивну тягу до Української Землі і синів тої Землі, з якими ділив долю й недолю підчас світової війни в 24. (коломийськім) полку піхоти*). Він що пройшов школу славного Райнгардта, що є гордістю великих німецьких сцен, мріє, аби колись заграти ролю Шейльока в українському театрі по українськи! З тією метою він радо приїхав би з Берліна до нас на кілька виступів, евентуально скочив би й на Вел. Україну. Крім того Гранах радо виставив би в Берліні модерну песу українського автора, очевидно з українським кольоритом, тим лекше, що веде там власну драматичну студію і має під своєю рукою цілий гурт молодих адептів драматичного мистецтва. І багато ще інших плянів розвивав передо мною цей талановитий артист, якому доля дозволила працювати і творити в такій мистецькій метрополії світа, якою є Берліні.

Ів. Німчук.

*) Всім товаришам і знайомим з колишнього 24. п. п. передає Гранах отсим шляхом сердечний привіт.

Зі спортового життя.

Недільні змагання у Львові.

Як уже нашим читачам відомо, в неділю 10. ц. м. відбудуться у Львові змагання за мистецтво А-кляси **Україна—Чорні І Б.** до яких дружина Чорних виступить у повному ліговому складі. Україна гратиме очевидно без Новицького, маючи в Ревері певного воротаря (як показав його виступ у Станиславові), а також мабуть без Петрова і Лисика. Початок змагань, що відбудуться на грищі Чорних, в год. 11. передпол. — Одночасно відбудуться ще у Львові А-клясові змагання **Ресовія—Лехія** на грищі Лехії. — В год. 5. попол. зачнуться на грищі Погоні змагання за мистецтво Ліги **Погонь—Л. Т. С. Г.** Тому, що обі дружини потребують на ґвалт пунктів, боротьба буде напевно дуже горяча. Попередять в год. 3. попол. тов. змагання **АЗС—Погонь І Б.**

С. К. „Русь—С. К. „Гуменне" 2:1 (1:1).

Ужгородська „Русь" розіграла 3. ц. м. змагання в Гуменнім проти дружини тоїж назви з вислідом 2:1. Дружина „Руси" грала слабо і щойно в другій половині вспіла забезпечити собі перемогу. В барвах „Руси" грав уперше (в обороні) грач І. Товт, що перейшов до неї з мадярського клюбу У. Т. К. В цю неділю (10. ц. м.) „Русь" грає в Береговї.

Після змагань за світове мистецтво в Монтевідео.

Ми вже писали про те, що на вістку про програну нац. репрезентації Аргентини в Монтевідео зфанатизована товпа в аргентинській столиці вибила шиби в уругвайськім конзуляті і демонструвала завзято проти конзуля Уругваю, бо, мовляв, уругвайська репрезентація грала брутально і тільки тому виграла змагання. Під натиском спортових кол Аргентини проголосив після того арґент. союз копаного мяча бойкот уругвайських клюбів — по всі часи! Зате в Уругваю запанувала після перемоги небувала радість. Яке там заінтересування спортом, який ентузіязм заістнував після перемоги, видно хочби з того, що посли уругвайського парляменту, присутні на згаданих змаганнях, рішили під впливом тої перемоги виплатити подвійну гажу держ. урядовцям за місяць липень, котрий приніс стільки слави уругвайцям... При кінці варто ще зазначити, що Югославія здобула в Монтевідео трете місце, а Злуч. Держави четверте. Таким чином виправа югославянської репрезентації до Монтевідео увінчалася незабияким успіхом.

✝ ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

Дня 5. серпня 1930 р. упокоївся в Глинянах-Заставю **о. Павло Лешкович Бачинський,** почесний крилошанин Митрополичої Консисторії, вислужений декан, довголітний парох, почесний горожанин міста і член кількох українських товариств місцевих і крайових, проживши 80 літ. В покійнику зійшла до гробу небуденна постать громадянина-священика і горячого патріота на всіх ділянках праці на народній ниві. О. Бачинський уродився в Сороцьку на Поділю, а життя нераз обдаровувало його терпіннями, які він переносив зі спокоєм і рівновагою. Покійний був жонатим священиком, але доля так веліла, що коли о. Бачинський приймав свячення, в той день померла йому подруга, а він прибитий горем на ціле життя лишився самотним. Сам не маючи родини, весь свій заощаджений гріш жертвує „Просвіті" фундуючи за квоту 9000 корон стипендії. В Глинянах фундує в 1904 р. захоронку для СС. Служебниць, в 1927 р. жертвує покійник 300 долярів для „Рідної Школи". Окрім вище наведених добродійств брав покійник живу участь у всіх місцевих тоовариствах і був майже 50 літ передплатником „Діла". Через свій криштальний характер і простолінійність в житті зєднав собі покійник велику шану у своїх і чужих, доказом чого були його похорони, які відбулися 17. ц. м. в Глинянах при участи усього дооколаличного духовенства на чолі з о. мітратом Базюком та непроглядних мас народу. — Нехай же та рідна земля, яку покійник так любив, буде йому пером!

о. Роман Галад.

Бл. п. Ілярій Медвідь, радник скарбу упокоївся дня 6. серпня 1930 в 56. р. життя. Похорон Його відбудеться в суботу дня 9. серпня в год. 4. попол. з дому жалоби вул. Куркова 3 на Личаківський цвинтар. 21)

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Замкнений.

Малий Міський Театр:

Субота і неділя год. 8. „Гріх із ясного неба". — Знижки важні.

Кіна.

АПОЛЬО: Серце вуличниці.

КАСІНО: Володар воздушних просторів. Шукаю мужа, маю гроші.

КОЛЬОСЕИ: Нечинне

КОПЕРНИК: В ніч по здраді. Верни, все прощаю.

ЛЕВ: З причини відновлення салі й інсталяції звукового апарату Кіно зачинене.

МАРУСЕНЬКА: В ніч по здраді. Верни, все прощаю.

ОАЗА: Сексуальна гигієна.

ПАЛЯС: Забудеш про мене.

ПАН: Прокляін жемчугів. Кон і Келі в гарескі.

ПАСАЖ: „За кулісами цирку" і звукові додатки.

ПРОМІНЬ: З причини реконструкції замкнено.

СТИЛЕВЕ: Кільчастий дріт, амер. Пат і Паташон.

ФАТАМОРГАНА: Світ ночі. Клопоти з паннами на виданні.

ХИМЕРА: Раз в життю.

УТІХА: Ангел вулиці і американські — Пат і Паташон „Ріф-Раф як стражаки".

Програма радіо.

Субота 9. VIII. 1930.

Варшава (1411,7) 16·20. Грамофонові плити. **Гельсінгсфорс** (221,4) 18·35. Музика. **Ляйпціг** (259) 16·00 Програма для молоді. **Льондон** (356,3) 16·30 Концерт. **Берлін** (418) 16·30 Концерт з Вроцлава. **Стокгольм** (436) 19·00. Хори і лютня. **Рим** (441) 13·30 Концерт з Неаполю. **Лянгенберг** (473) 13·05 Концерт. **Прага** (487) 16·10 Концерт для робітників. **Мілано** (501) 12·15 Концерт легка музика. **Мюнхен** (533) 17·15. Органи. **Будапешт** (550) 12·05 Військовий концерт. **Харків** (1304) 15·30 Концерт. **Париж** (1725) 20·30 Грамофонові плити.

Неділя 10. VIII. 1930.

Варшава (1411,7) 10·00 Богослуження. **Гельсінгфорс** (221,4) 9·00. Богослуження. **Ляйпціг** (259) 14·30 Моцартівський концерт. **Льондон** (356,3) 16·30 Квінтет Перкінтона. **Берлін** (418) 8·50 Дзвони з костелів. **Стокгольм** (436) 18·00. Богослуження. **Рим** (441) 13·30 Радіо квінтет. **Лянгенберг** (473) 9·60. Богослуження. **Прага** (487) 8·30 Органи. **Брюссель** (509) 16·00 Концерт. **Відень** (516,3) 11·00 Сальцбурське свято. **Мюнхен** (533) 18·30 Концерт. **Будапешт** (550) 13·00. Концерт. **Москва** (825) 11·00 Концерт. **Харків** (1304) 13·30 Концерт. **Париж** (1725) 13·30 Берлінська музика.

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає.

Український Театр „Кооператива" у Львові, Український Театр ім. І. Тобілевича в Станиславові:

Турка н/Стр.

11. VIII. „Медді".

12. VIII. „Ой, не ходи Грицю".

Найщирішу подяку адв. др. Ст. Шухевичеви і др. Л. Ганкевичеви за безкорисну оборону і Комітетови Допомоги Укр. Політ. Вязням за щиру опіку в слідчій тюрмі складають 6. політ. вязні Романишин Михайло, Басса Лавро, Стефанків Тимко, Вовк Сильвестер, Вовк Нестор з Гаїв к. Львова. 1—1

ДРІБНІ ОГОЛОШЕНЯ

За оголошення редакція не відповідає

Др. і ІНЖ СТУДІЇ ВИЖЧІ всіх вид. гум. і техн. на висш. школ. закорд. Вид. пригот. і можл. студ. in absentia (кореспонд.). Просп.: Secrétariat académique (Dpt. 7) Rue Montmartre, 142, Paris. 2534 5—10

ГОДИННИК ВАШ буде найліпше направлений у найбільшій годинникарській робітні **Івана Зельтенрайха** Львів, пл. Марійська ч. 5. — З провінції просимо репарації присилати почтою. — Старомодні жіночі годинники переробляємо на ручні. 2468

ПОШУКУЄТЬСЯ інструктора на цілий рік від 1. вересня, до ученика з II року учительського семинара. Платня по умові. Зголошення приймає Управа школи в Ясені, п. Перегінсько. 2582 5—6

ПРИЙМУ панночки на станцію. Фортепян дома. Ближча відомість у Сокільськім Базарі вул. Руська ч. 20. 201 3—3

ГІМНАЗ. професор прийме учеників на станцію. — Зголошуватись: Др. В. Кучер, Львів, Грунвальдска ч. 1. (бічна Листопада). 223 1—2

КАМЯНИЦІ, віллі, доми, парцелі у Львові купуйте через бюро Ігнат, Львів, Куркова 24. 1—1

ПРИЙМУ 3 учениці на ціле удержання. — Покій фронтовий, добрий харч, дбайлива опіка, ціна уміркована. Піяніно в хаті. На бажання — безплатна конверзація в німецькій мові. — Зголошення до Адміністрації „Діла" під „Станція". 218 1—3

СТАНЦІЯ для гимназистки з ліпшого дому. — Також окремий покій з комфортом з харчем або без. Карпинського 9. II пов. ліворуч. 220 1—2

ВІДПРОДАМ дві парцелі положені в центрі літниська Олесів. Ожеховська, p. Mizerów, G. Śląsk. 221 1—2

ПОШУКУЮ інтелігентної жінки в середнім віці до виручування при опіці хорої. Ті, що знають ручні роботи мають першенство — Умови слати до 1. вересня на адресу: Софія Тимкевич, Мости Великі. 222 1—3

АБСОЛЬВЕНТКА укр. жін. гімн. пошукує лекції на селі на цілий рік. Для О. С. з чемности Катря Ковалик у др. Рибака в Перемишлі. 1—1

ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення редакція не відповідає

3.000 (три тис.) зол. і більше

місячного заробітку при веденю **технічної крамниці** — підприємства у Львові. Пошукуємо спільника українця з невеличким капіталом (від 900 зол.) або іншим майном (нерухомість).

Умова: винаєм і плачення комірного за малий склепик у перших трьох місяцях. Першенство мають особи, що працювали в чужих фірмах і взагалі **практично** визнаються на купецтві. — Негайні зголошення з докладними офертами, фотографіями, описом життя і т. п. під „Технічна Торговля" до „Діла". 217 1—1

Всіх наук лікарських

Д-р мед. Ярослав Мандичевський

ординує в Чорткові

в домі Вп. П. сенат. д-ра Горбачевського. 212 1—5

Подяка.

Щиро вдячна за ратовання життя мого найдорожчого мужа бл. п. Луки Нагірного, купця в Самборі.

За численну участь у похоронах складаю щиру подяку Всч. Духовенству, хорові і Знакомим.

Окремо складаю подяку з цілого серця Вп. П. Горбацьови за Його самопожертву підчас недуги мого невіджалованого мужа.

Олена з Крушельницьких Нагірна з родиною. 225 1—1

Спеціаліст недуг легенів, серця і жолудка

д-р Фелікс Ган

Львів, Листопада 30.

1206 Пересвітлення Рентґеном.

Спеціаліст венеричних, шкірних недуг і косметики

Др. І. Мунд Д. сек. шп. від. і львів. орд. від 8—9 і 3—5, в неділі від 9—1. Львів, Ясника 1, ріг Пілсудського (Панської). Телеф. 48-01. — 1411 Лічення жиляків. 24—?



2455

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". В друкарні Видавничої Спілки „Діло". Львів, Ринок ч. 10.